

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ

29 Δεκεμβρίου 2014

Αριθμ. Πρωτ.: 194316/62155/2014

Πληροφορίες: κα Σταματίνα Πούλου (τηλ.:2131306697)

ΠΡΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΥ .

κ. Α. Παπακωνσταντίνου

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Αν. Παπανδρέου 37 15180 Μαρούσι

Θέμα: Διαχείριση αιτημάτων απαλλαγής μαθητών από το μάθημα των θρησκευτικών

Αξιότιμε κε Διευθυντά,

Ο Συνήγορος του Πολίτη στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του κατά το άρ. 103 § 9 του Συντάγματος και το ν. 3094/2003 έχει λάβει αρκετές αναφορές (ΦΥ 183224, 194316, 194537, 196207) από γονείς μαθητών που αφορούν το 17^ο Λύκειο Αθηνών και το ΓΕΛ Ακρωτηρίου Χανίων, από εκπροσώπους της Κεντρικής Εκκλησίας της Εκκλησίας Χριστιανών Μαρτύρων του Ιεχωβά και από οργανώσεις όπως η ΕΝΩΣΗ ΑΘΕΩΝ οι οποίοι παραπονούνται ότι τα αιτήματα απαλλαγής από το μάθημα των θρησκευτικών δεν γίνονται δεκτά από τους διευθυντές των κατά τόπους σχολικών μονάδων, καθώς οι τελευταίοι ερμηνεύοντας αυθεντικά τη με αριθ. πρωτ. 133099/Γ2/19-09-2013 εγκύκλιο σας υποστηρίζουν είτε ότι η απαλλαγή αφορά αποκλειστικά τους ετερόδοξους, αλλόθρησκους και άθεους μαθητές, απαιτώντας δήλωση σχετικά με το θρησκευτικό φρόνημα των μαθητών είτε ότι η απαλλαγή δεν αφορά τους μαθητές που στα ατομικά δελτία τους ή στα προσκομισθέντα έγγραφα αναγράφονται ως χριστιανοί ορθόδοξοι.

Επικαλούνται δε και το με αριθ. πρωτ. 755/3.9.2014 έγγραφο του σχολικού συμβούλου ΠΕ01 Πειραιώς του Γραφείου Σχολικών Συμβούλων Πειραιώς στο οποίο αναφέρεται ότι έγκριση απαλλαγής ορθόδοξου χριστιανού μαθητή/τριας από το μάθημα των θρησκευτικών δεν είναι δυνατή.

Ως προς το ζήτημα της θρησκευτικής ελευθερίας, ο Συνήγορος του Πολίτη έχει ήδη επισημάνει ότι η θρησκευτική ελευθερία επιβάλλει να μην συνοδεύεται η απαλλαγή από οιαδήποτε έμμεση κύρωση ή επαχθή προϋπόθεση, ως επαχθής δε προϋπόθεση θα μπορούσε να εκληφθεί η απαίτηση αποκάλυψης των θρησκευτικών πεποιθήσεων του μαθητή. Ανταποκρινόμενο εν μέρει στις παρατηρήσεις αυτές, το Υπουργείο Παιδείας εξέδωσε την παρούσα εγκύκλιο 133099/Γ2/19-09-2013.

Κατά την άποψη που υποστηρίζει ο Συνήγορος του Πολίτη, σε κάθε περίπτωση, για τη διασφάλιση της άσκησης και προστασίας των δικαιωμάτων και το σεβασμό της θρησκευτικής ελευθερίας των μαθητών και των γονέων/κηδεμόνων τους καθώς και για την εύρυθμη λειτουργία των σχολείων, δικαίωμα απαλλαγής από το μάθημα των θρησκευτικών για λόγους συνείδησης έχουν οι μαθητές, εφόσον αυτοί οι ίδιοι ή οι γονείς

τους, ανάλογα με την περίπτωση, επικαλούνται εν προκειμένω λόγους συνείδησης. Η εγκυρότητα της δήλωσης αυτής δεν είναι συνταγματικώς θεμιτό να εξαρτάται από οποιασδήποτε μορφής – θετική ή αρνητική – δήλωση θρησκευματος. Έτσι το δικαίωμα απαλλαγής θα έπρεπε να αναγνωρισθεί σε όποιον μαθητή δηλώσει (ο ίδιος αν είναι ενήλικος, ή οι γονείς του για λογαριασμό του) ότι επιθυμεί απαλλαγή επικαλούμενος λόγους συνείδησης, καθόσον η συνταγματική υποχρέωση της πολιτείας να παρέχει θρησκευτική εκπαίδευση δεν αποκλείει τη δυνατότητα οιαδήποτε ανεξαιρέτως μαθητή ν' απαλλάσσεται, για λόγους συνείδησης, από ένα μάθημα που διατηρεί, σύμφωνα με τα άρθρα 1 παρ. 1 εδ. α' και 6 παρ. 2 εδ. α' ν. 1566/85, ομολογιακό χαρακτήρα.

Επισημαίνεται επίσης ότι και η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (απόφαση 77Α/25.6.2002) έχει αποφασίσει ότι «οι γονείς ή κηδεμόνες που επιθυμούν τα παιδιά τους να απαλλαγούν από το μάθημα των θρησκευτικών να μην ζητείται να δηλώνουν αν είναι άθρησκοι, ετερόδοξοι ή ετερόθρησκοι, αλλά να ασκούν το δικαίωμα τους αυτό κατ' επίκληση των πεποιθήσεών τους και χωρίς να προβαίνουν σε καμία περαιτέρω διευκρίνιση».

Επιπροσθέτως, ως προς τη γλωσσική διατύπωση της εγκυκλίου είναι κατά την άποψή μας σαφής μη καταλείποντας πεδίο για περαιτέρω ερμηνεία καθώς η παρατακτική σύνδεση των όρων της πρότασης που είναι αλλόθρησκοι ή ετερόδοξοι ή επικαλούνται λόγους θρησκευτικής συνείδησης, με τη χρήση του διαχωριστικού ή δεν καταλείπει αμφιβολίες ως προς το σημασιολογικό περιεχόμενο της πρόβλεψης. Εάν η αληθής ερμηνεία περιόριζε το πεδίο εφαρμογής μόνο στις δύο πρώτες κατηγορίες δεν θα επιλεγόταν ο διαχωριστικός σύνδεσμος ή, ο οποίος συνδέει ισότιμους όρους σε μία πρόταση ή ισότιμες προτάσεις μεταξύ τους.

Σχετικά με τη σύνδεση της απαλλαγής από το μάθημα των θρησκευτικών με την αναγραφή του θρησκευματος στα ατομικά δελτία των μαθητών ή σε προσκομισθέντα έγγραφα, αν και τα παρακάτω εκτεθέντα έχουν ήδη αναγραφεί και σε παλαιότερη επιστολή μας (αρ. πρωτ.21148.08/1/4.6.2009), θα πρέπει να επαναλάβουμε και με την παρούσα τους σχετικούς ισχυρισμούς μας, καθώς ακόμα και σήμερα υπάρχουν διευθυντές σχολικών μονάδων, που επικαλούνται τα ατομικά δελτία των μαθητών ή άλλα προσκομισθέντα έγγραφα και αρνούνται να εξετάσουν τις αιτήσεις απαλλαγής που δεν συνοδεύονται από δήλωση θρησκευματος διαφορετικού του αναγραφόμενου.

Όπως ήδη έχουμε επισημάνει και παλαιότερα στις περιπτώσεις, που στο ατομικό δελτίο του μαθητή (ή στο απολυτήριο βάσει του οποίου αυτός ενεγράφη στο σημερινό σχολείο του) δεν αναγράφεται κανένα θρήσκευμα, τότε προφανώς δεν συντρέχει «τεκμήριο ορθοδοξίας», οπότε η διεύθυνση του σχολείου δεν είναι θεμιτό ν' αξιώνει θετική ή αρνητική δήλωση θρησκευματος ως όρο απαλλαγής από το μάθημα των θρησκευτικών. Για τις υπόλοιπες περιπτώσεις που στο ατομικό δελτίο του μαθητή (ή στο απολυτήριο βάσει του οποίου αυτός ενεγράφη στο σημερινό σχολείο του) είχε αναγραφεί η ένδειξη «χριστιανός ορθόδοξος» ως προεπιλογή, χωρίς να έχει ληφθεί το στοιχείο αυτό από σχετική δήλωση των γονέων ή από τα δικαιολογητικά εγγραφής, τότε η μεν ένδειξη αυτή θα πρέπει να διαγραφεί με απλή αίτηση των γονέων, τυχόν δε αίτηση απαλλαγής από το μάθημα των θρησκευτικών θα πρέπει κατ' ακολουθία να εξετασθεί κανονικά και όχι ν' απορριφθεί ως δήθεν προερχόμενη από μη δικαιούχο.

Αλλά ακόμη και αν στο ατομικό δελτίο του μαθητή (ή στο απολυτήριο βάσει του οποίου αυτός ενεγράφη στο σημερινό σχολείο του) είχε αναγραφεί ένδειξη θρησκευματος βάσει σχετικής δήλωσης των γονέων ή βάσει των δικαιολογητικών

εγγράφης, τότε και πάλι η ένδειξη αυτή είναι δυνατό να διαγραφεί με απλή αίτηση των γονέων (χωρίς, δηλαδή, ν' απαιτηθεί προηγούμενη «διόρθωση» του απολυτηρίου του προηγούμενου σχολείου ή της ληξιαρχικής πράξης γέννησης), καθόσον η δήλωση, μεταβολή ή εγκατάλειψη θρησκευτικών πεποιθήσεων είναι ανά πάσα στιγμή δυνατή με απλή δήλωση στην εκάστοτε αρμόδια αρχή και δεν υπάγεται σε κανένα άλλο κριτήριο πλην της βούλησης του ενδιαφερομένου (γνωμοδότηση 687/91 ΝΣΚ).

Ειδικά για τους μάρτυρες του Ιεχωβά πρέπει να επισημανθεί ότι όταν οι μαθητές είναι αποδεδειγμένα αλλόθρησκοι ή ετερόδοξοι, όπως εν προκειμένω, η παρακολούθηση του συγκεκριμένου μαθήματος μπορεί να είναι ανυπόφορη για τη συνείδηση τους. Επιπροσθέτως να σας υπενθυμίσουμε ότι οι χιλιαστές ή μάρτυρες του Ιεχωβά αποτελούν "θρησκεία γνωστή" και κατά συνέπεια προστατεύονται από το Σύνταγμα πλήρως, στην πίστη, τη λατρεία και τα δόγματα (σχετ. Γνμδ. ΕισΑΠ 14/1959, ΠοινΧρον 1959, σελ. 286-287, 1/1947, ΕΕΝ 1947, 168-169, 18/1948, Ν. Δίκ. 1948, σελ. 146, πρβλ. ΑΠ 1049/74, ΣτΕ 2105/75, 2484/80, κ.ά.) και τις άλλες εκδηλώσεις της συνείδησής τους υπό μόνο τον περιορισμό να μην προσβάλλονται δικαιώματα (δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου) άλλου ατόμου.

Τέλος, ως προς τη διαφορετική εφαρμογή της εγκυκλίου ανάλογα με τους διευθυντές των κατά τόπους σχολικών μονάδων, θα πρέπει να σας υπενθυμίσουμε ότι η εγκύκλιος αποτελεί πράξη της Διοίκησης, που εξαντλεί τη δεσμευτική ισχύ της μέσα στο πλαίσιο της Διοίκησης. Έτσι είτε πρόκειται για ερμηνευτική εγκύκλιο κατά την άσκηση του προληπτικού ιεραρχικού ελέγχου, όπου η Διοίκηση με αυτήν επαναλαμβάνει, και επεξηγεί τις διατάξεις των νομοθετικών και κανονιστικών πράξεων και παρέχει οδηγίες για τον τρόπο εφαρμογής τους είτε για κανονιστική, καθορίζει δηλαδή τα καθήκοντα των ιεραρχικά υφισταμένων υπαλλήλων έναντι των προϊσταμένων τους και επιβάλλει υποχρεώσεις ή αναγνωρίζει δικαιώματα των διοικούμενων (Επ. Σπηλιωτόπουλος: Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου, Αθήνα 1982), είναι επιβεβλημένη η κοινή εφαρμογή της από όλη τη Διοίκηση. Σε περίπτωση δε, που υπάρχουν ασάφειες και αμφισημίες ως προς την εφαρμογή της, η αυθεντική της ερμηνεία ανήκει στην αρχή που την εξέδωσε και όχι σε άλλα όργανα.

Εν κατακλείδι, θα πρέπει κατά την άποψή μας προς άρση των δυσμενών συνεπειών, που προκαλεί η διαφορετική εφαρμογή της με αριθ. πρωτ. 133099/Γ2/19-09-2013 εγκυκλίου σας από τους διευθυντές των κατά τόπους σχολικών μονάδων, να αποστείλετε σχετικές οδηγίες προς όλες τις περιφερειακές διευθύνσεις πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της χώρας, ούτως ώστε να υπάρξει ομοιόμορφη εφαρμογή και να ελέγξετε τη νομιμότητα του με αριθ. πρωτ. 755/3/9/2014 εγγράφου του Γραφείου Σχολικών Συμβούλων Πειραιώς

Για κάθε περαιτέρω πληροφορία ή διευκρίνιση είμαστε στη διάθεσή σας.

Με τιμή

Γιώργος Μόσχος
Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη
για τα Δικαιώματα του Παιδιού

Ακριβές Αντίγραφο

Ευανθία Παπανικολάου

Κοινοποίηση:

1. ΕΝΩΣΗ ΑΘΕΩΝ ΕΝΩΣΗ ΑΘΕΩΝ
ΤΚ 15103
ΤΘ. 67609 ΔΗΜΟΣ ΠΕΥΚΗΣ
2. ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ ΜΑΡΤΥΡΕΣ ΤΟΥ ΙΕΧΩΒΑ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ
ΚΗΦΙΣΙΑΣ 77, 15124 ΜΑΡΟΥΣΙ
3. [REDACTED]